

ROZWÓJ SIECI RZECZNEJ W DOLNYM PLEJSTOCENIE W POŁUDNIOWEJ CZĘŚCI NIZINY POŁUDNIOWOPODLASKIEJ

Łukasz BUJAK¹, Barbara WORONKO², Marcin ŻARSKI³, Marzena MAŁEK⁴,
Renata STACHOWICZ-RYBKA⁵

¹Wydział Geodezji i Kartografii Politechnika Warszawska, pl. Politechniki 1, 329, 00-661 Warszawa
e-mail: lbujak@gik.pw.edu.pl

²Wydział Geologii Uniwersytetu Warszawskiego ul. Żwirki i Wigury 93, 02-089 Warszawa
e-mail: bworonko.uw.edu.pl

³Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, ul. Rakowiecka 4, 00-975 Warszawa
e-mail: marcin.zarski@pgi.gov.pl

⁴Przedsiębiorstwo Geologiczne Polgeol, Zakład w Lublinie ul. Budowlana 26 20-469 Lublin

⁵Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN, ul. Lubicz 46, 31-512 Kraków
e-mail: r.stachowicz@botany.pl

Prowadzone w ostatnich latach w ramach SMGP badania geologiczne (Żarski 1991, 2003, 2007a, b; Małek, Buczek 2007) oraz badania finansowane przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego (granty nr 2 PO4 E00 930 i N N307 039 940) na obszarze południowej części Niziny Południowopodlaskiej dostarczyły nowych danych dotyczących rozwoju sieci rzecznej w okresie dolnego plejstocenu. Wykonane badania cech teksturalnych osadów (uziarnienie, mikromorfologia powierzchni ziaren kwarcu, skład minerałów ciężkich) pozwoliły zidentyfikować w otworach wiertniczych (Łuków 3, Łapiguz, Wola Chomejowa, Kolonia Bronisławów, Serokomla, Budziska oraz Ferdynandów) miąższą serię osadów (od kilku do prawie 20 m) zalegającą pomiędzy osadami podłoża przedczwartorzędowego, a najstarszą na tym obszarze gliną zwałową, charakteryzującą się dobrym wysortowaniem oraz znacznym stopniem eolizacji ziaren kwarcu frakcji piaszczystej (ziarna typu EM/RM i RM stanowiły często nawet ok. 90%) (Woronko i in. 2007; Woronko 2012). Osady o podobnym wykształceniu i wieku, jednakże nie poddane tak dokładnym analizom stwierdzono również w wierceniach leżących na zachód od wymienionych wyżej: Grabów Szlachecki oraz Kolonia Zalesie (Żarski 1991, 2007b). Osadów o takich cechach brak na obszarach sąsiednich.

Takie wykształcenie i rozmieszczenie badanych osadów może wskazywać, że były one akumulowane w rozległej dolinie w warunkach klimatu peryglacjalnego. Źródłem dla tych osadów były prawdopodobnie pokrywy piaszczyste zalegające na wysoczyznach, które w wyniku rozwoju procesów eolicznych były wywiewane i przemieszczane, a następnie akumulowane w dolinie rzecznej.

Stwierdzona dolina najprawdopodobniej nawiązywała do istniejącej w tym miejscu od miocenu doliny odwadniającej pas Wyżyn Środkowopolskich oraz znajdujący się dalej na NE masyw białoruski. Istnienie takiej rzeki sugerowane było wielokrotnie w literaturze i związane było z doliną pra-Wieprza (ostatnio Badura, Przybylski 2004; Gibbard, Lewin 2016). Obecnie istniejące w podłożu obniżenie wykorzystuje współczesny Wieprz.

Literatura

- BADURA J., PRZYBYLSKI B., 2004 — Evolution of the Late Neogene and Eopleistocene fluvial system in the Foreland of Sudetes Mountains, SW Poland. *Annales Societatis Geologorum Poloniae*, **74**: 43–61.
- GIBBARD P.L., Lewin J., 2016 — Filling the North Sea Basin: Cenozoic sediment sources and river styles. *Geologica Belgica*, **19**, 3–4. DOI: <http://dx.doi.org/10.20341/gb.2015.017>.
- MAŁEK M., BUCZEK K., 2007 — Szczegółowa mapa geologiczna Polski 1: 50 000. Arkusz Łuków (602). Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa.
- WORONKO B., 2012 – Zapis procesów eolicznych w piaszczystych osadach plejstocenu na wybranych obszarach Polski środkowej i północno-wschodniej. Wydawnictwo UW, Warszawa, 1–130.
- WORONKO B., ŻARSKI M., BUJAK Ł., 2007 — Pozycja stratygraficzna osadów dolnego plejstocenu w południowej części Niziny Południowopodlaskiej – dyskusja merytoryczna. *Biuletyn PIG*, **425**: 87–104.

- ŻARSKI M., 1991 — Szczegółowa mapa geologiczna Polski 1:50 000. Arkusz Dęblin (674). Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa.
- ŻARSKI M., 2003 — Szczegółowa mapa geologiczna Polski 1: 50 000. Arkusz Żelechów (638). Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa.
- ŻARSKI M., 2007a — Szczegółowa mapa geologiczna Polski 1: 50 000. Arkusz Adamów (639). Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa.
- ŻARSKI M., 2007b — Szczegółowa mapa geologiczna Polski w skali 1:50 000. Arkusz Okrzeja (638). Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy, Warszawa.